بسم الله الرحمن الرحیم
د مولانا سعید افغانی د سولی او تفاهم، نشراتی ارگان
Publication Organ of Peace and Understanding
of Mawlana Said Afghani
ارگان نشراتی صلح و تفاهم مولانا سعید افغانی
www.said-afghani.org

برهان الدین « سعیدی »

تاریخ نشر: 1 نوامبر 2026 میلادی

ادب چیست؟

از خدا جوییم توفیق ادب ــ بی ادب محروم گشت از لطفِ رب
بی ادب تنها نه خود را داشت بَد ــ بلکه آتش در همه آفاق زد
مولانا جلال الدین « بلخی »

ادب: ادب در لغت؛ به معنی « تربیت سالم ، دانش ، فَرهنگ، معرفت ، علم ، احترام ، حسن رفتار، تنبیه و تأدیب، رسم ، روش پسندیده، خوی خوش و آراسته شدن به فضائل اخلاقی » است. متضاد ادب: « بی ادبی »، مترادف ادب:« نزاکت، تهذیب ،اخلاق وانسانیت » و جمع ادب:« آداب» میباشد.

ادب: ادب در اصطلاح اخلاقی و اجتماعی؛ عبارت از گفتار، رفتار و پندار « پسندیده، سنجیده، سالم، و نیکو » است که انسان را از اشتباه، لغزش، حسادت، غرور، تکبر و ستم باز می‌دارد.

ادب و اخلاق در آیین زرتشت « کتاب گات‌ها و اوستا»:
درآیین زرتشت، ادب و اخلاق بر پایه سه اصل بنیادین: « پندار نیک، گفتار نیک و کردار نیک » استواراست که ارکان آن: « راستی ، شادی و احترام به محیط زیست » میباشد.

ادب از دیدگاه دین مبین اسلام:
دین مبین اسلام برمبنای ادب و اخلاق اسلامی بنا شده است. زیرا اسلام ادب را نه تنها یک فضیلت اخلاقی، بلکه نشانه‌ای عمیق از ایمان و احترام به حقوق دیگران در جامعه می‌داند.
همچنان در قرآن عظیم‌الشان، آیات مبارک متعددی در مورد ادب و اخلاق اسلامی وجود دارد؛ خاصتاً سوره الحجرات که به نام « سوره آداب و اخلاق » نیز یاد می‌شود، گواهی روشن براین حقیقت است.

باید خاطر نشان ساخت که: ادب و اخلاق درمنابع روایی نیز جایگاه ارزشمند و مهم دارد، چنانچه در کتاب صحیح بخاری « جلد ششم »، فصل جداگانه به نام « کتاب الأدب » تذکر داده شده که موارد عمده آن دراین باب چنین است:

«محتوای این مضمون بیانگر نظر نویسندهٔ آن است و ارگان نشراتی مولانا سعید افغانی مسئولیتی در قبال آن ندارد.»

« نیکی، خوش رفتاری و خدمت پدر و مادر، جهاد است؛ به پدر و مادر دشنام دادن بزرگترین گناه است؛ بزرگترین گناهان این است که کسی پدرو مادر خود را لعنت کند؛ کسی که پیوند با خیشاوندان را قطع می کند به بهشت وارد نمی شود؛ برمسلمان روا نیست که پیش از سه روز با برادر خود قطع رابطه کند؛ کسی که مهربانی نکند به او مهربانی نمی شود؛ کسی که رحم نکند، بر وی رحم نمی شود؛ سخن نیک، سخن خوش صدقه است؛ سخن دروغ و شهادت دروغ از بزرگترین گناهان است؛ و حتی بیان شده که: پیامبر بزرگوار اسلام محمد « ص » به ادب و اخلاق اسلامی سخت ارزش می داد و شخصاً کار خانه خود را میکرد؛ چون وقات نماز فرا می رسید، به نماز می ایستاد».

شیخ عبدالله انصاری « پیرهرات » در کتاب « صد میدان » چنین بیان کرده است: « ادب بحد زیستن است و قدم باندازه نهادن. و آن در سه چیزاست: در خدمت، در معرفت، و درمعاملت .... ».

مولانا سعید افغانی در مورد « ادب و اخلاق اسلامی » چنین نوشته است: « اسلام د ادب او د اخلاقو دین دی؛ اسلام د عمومي اوضاعو او دعامو خلکو سره د ښه ژوند کولو قوي خيال ساتلی دی او د یو مکمل ادبي او اخلاقي ژوند د برابرولو د پاره په کښي پاخه اساسونه شته دي ... ».

الهی؛ آی الله تعالی با حکمت!

ـ میدانم که ادب: جوهر انسانیت، ترازوی سنجش شخصیت و آیینه‌ی اعمال و کردار انسان در خانه، خانواده و اجتماع است. البته این نعمت الهی بر دو محور استوار است: « آداب باطنی » که ریشه در پاکی نیت و فروتنی دارد، و « آداب ظاهری » که در گفتار نیکو و اعمال احسن تجلی می‌یابد.

ـ میدانم که ادب: عالی ترین مظهر اخلاق میباشد و تمامی فضایل و خوبی های انسان در آن خلاصه شده است. بنابراین، آراسته شدن آدمی به زیورِ « علم، ادب و معرفت » ، نه تنها زمینه ساز اعمال حسنه، تقوا، پرهیزگاری و سبب خیر و برکت در این دنیا می گردد، بلکه باعث رسیدن به سعادت ابدی و رستگاری در آخرت نیز می شود.

ـ میدانم که آداب و اخلاق انسانی : ریشه‌ای عمیق در تعقل، تدبیرنیک و منطقی، استدلال حقیقی و خاصتاً در وجدان بیدار انسان دارد. بدین منظور رعایت مواردی چون: « ادب سخن گفتن با پدر، مادر، همسر، فرزندان، اقارب ، علما ، بزرگان و خُردان؛ ادب پاسخ دادن به سلام با لحن نیکو و بهتر؛ عفت کلام در اجتماع ؛ ادب ورود به خانه و حریم خصوصی دیگران؛ آداب نشستن و برخاستن؛ آداب مجالس؛ بردباری در برخورد با نادانان و حتی حفظ تعادل و میانه روی در حدّ و مرز آداب عبادت، احکام دین و شریعت » از میوه‌های شیرین تربیت صالح وعلم نافع به شمار می‌روند.

ـ میدانم که علم بدون ادب، جز غرور نمی افزاید و ادب بدون علم، راه به جایی نمی برد! زیرا بی ادبی؛ آدمی را از خانواده و اجتماع و حتی ازسر چشمه فیض وعنایت الله تعالی محروم می‌سازد.

پس؛ ای الله تعالی عزیز و مهربان!

با فضل و لطف بیکران خود، قلبم را به زینتِ ادب ، کمالِ اخلاق و نور علم نافع منور بگردان، تا با عقل سلیم و ایمان خالصانه، مایه‌ی افتخار فامیل، خدمتگزار خانواده و منشأ خیر و خدمت صادقانه برای سعادت بشریت شوم.

آمین یا ربَّ العالَمین

برهان الدین « سعیدی »

مآخذ و منابع:

ـ سوره ۴۹: الحجرات « سوره آداب » از ایات مبارکه « ۱ تا ۱۸» در مورد آداب معاشرت.
ـ سوره ۱۷: الإسراء ، ایات مبارکه « ۲۳ و ۲۴ » :احسان و آداب سخن گفتن فرزندان با والدین.

«محتوای این مضمون بیانگر نظر نویسندهٔ آن است و ارگان نشراتی مولانا سعید افغانی مسئولیتی در قبال آن ندارد.»

ـ سوره ۲: البقرة ، ایه مبارکه « ۸۳ » : در مورد احسان و سخن خوش.
ـ سوره ۳۱: لقمان ، ایه مبارکه « ۱۹ »: در راه رفتن خود میانه رو باش و صدایت را آهسته ساز.
ـ سوره ۲۴: النور ، ایه مبارکه « ۲۷ »: بدون اجازه به خانه دیگران داخل مشوید و بر اهل آن سلام بگویید.
ـ سوره ۵۸: المجادلة ، ایه مبارکه « ۱۱»: در مجالس و جا دادن به تازه واردها.
ـ سوره ۴: النساء ، ایه مبارکه « ۱۱»: جواب دادن به سلام دیگران با لحنی بهتر یا حداقل مساوی.
ـ سوره ۲۵: الفرقان ، ایه مبارکه « ۶۳ »: روی زمین به نرمی گام بردارید و جواب نادان را به ملایمت دهید.
ـ کتاب صحیح بخاری: جلد ششم، از صفحه « ۴۸۴ تا ۶۰۳ » از حدیث « ۵۹۷۰ تا ۶۰۲۶ » باب کتاب ادب.
ـ کتاب گات ها « آیین زرتشت ـ اوستا »: تالیف و ترجمه ابراهیم پور داود؛ صفحات «۹۱ و ۹۳ ».
ـ کتاب صد میدان: خواجه عبدالله انصاری، مولف: اکرم شفائی: میدان پنجاه و پنجم ، فصل ادب ، صفحه « ۲۰ » .
ـ د مرحوم مولانا سعید افغانی لیکنو څخه څو انتخابی مقالی: صفحه « ۳۳» ، اسلام د ادب او د اخلاقو دین دی.
ـ فرهنگ زبان فارسی: دکتر« مشیری»، صفحه « ۴۹ » و فرهنگ فارسی عمید: صفحه « ۷۲ »: در مورد ادب.

www.said-afghani.org ـ بازگشت به صفحه اصلی

«محتوای این مضمون بیانگر نظر نویسندۀ آن است و ارگان نشراتی مولانا سعید افغانی مسئولیتی در قبال آن ندارد.»